

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. A hova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendők. Minden-
nemű nyomdai munkákat felvál-
lalunk és jutányos áron végezzük.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.
Hirdetések jutányos áron közöltnak.
Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
A hova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

A futás télben.

Enyhe tél van. De azért még is csak tél, mely embernek állatnak ellensége.
Természetimádó bölcsek, művész lelkek, most hallgasson el dicsérő szavatok. Vagy ellen-
kezőleg: most beszéljete, midőn sivit a szél, seper a hó s a falvakba hallik a farkas ordítása.
Köd, hó, dermesztő hideg, ezek most az urak s ezek szava: halál.

Az keljen most útra, a kit Isten átka kerget. Jaj akinek mégis futni kell.

Mint a koldusnak és a szegénynek. Miért is hagyják el kis künyhőjüket?

Még az irgalom is begombolkozik és megfagy a nagy hidegben.

És mégis jönnek, sokan jönnek: egyik a másiknak adja a kilincset. A lapok hasábjain
pedig egymás után jelennek meg a hírek: egy szegény koldus, egy vándor legény, egy utazó
megfagyott. Itt-ott lelték meg az árokban vagy a falu végén.

Ne legyen a ti futásotok télben!

És mégis futnak. Futnak nemcsak a koldusok, hanem azok is, a kiket munkájok és
foglalkozásuk kerget. Az élet terhe a vállukon és nem tudnak megállani. Ha megállanának, össze-
roskadnának.

Ott lehet a barátságos hajlék és ott a tűzhely körül a hű feleség és a vidám gyerme-
kek. A kit sorsa hajt, az csak vendég saját házában is, mesterembernek, hivatalnoknak, kereske-
dőknek menni kell; akár tél, akár nyár mig le nem dobban és el nem nyeli a sir.

A sir vár reánk és az emberek mégis futnak. A kik gazdagok és boldogok vigalmakba.
Most van ideje a multságoknak, most derült fel világa a báltermeknek, a hol a sok leány és a
sok ifju a másvilágra táncol.

Más világ felé törekszenek az élet szerencsétlen vándorai, a kivándorlóknak százezrei.
A viharos habok táncoltatják hajójokat s a tenger veszedelmei veszik őket körül s ha partot érnek
is: ott vár reájok az élet kietlen tele. Imádkozzatok, hogy a ti futásotok ne legyen télben.

És mégis mindnyájunknak futni kell. Hajt a nyomoruság, a kötelesség, az élvezet, a
dicsvágy, a jobb jövődönnek reménye s az élet maga.

Ennek terhe rajtunk. A halálnak fagyos tele előttünk. Megállani nem lehet, mint a hegyi
pályán elszabadult lokomotivnak. Vigyázzatok emberek, hogy oltalom és védelem nélkül ne fussunk.
S mi az oltalom s mi a védelem, ha nem az Isten?

Ő formálta a telet veszedelmeivel. Ő rendelte, hogy minden emberek meghaljanak. De
ő oltotta szivünkbe a szeretetet, az irgalmat és könyörületet, s egy szebb tavasz reményét.

Hazám a te futásod is télben van. Fagyos zivatarban, dermesztő hidegben fut fárad
néped, nyomorognak kis egyházaid, prófétáid. Jön-e reád uj tavasz?

* * *

A harmadik rend.

Nagyon igazán mondta a zsinaton Balthazar Dezső, hogy semmi sem idegenebb a protestáns és különösen kálvinista egyházalkotmánytól, mint a rendiség. Nem is kell semmitől sem inkább óvakodnunk, mint hogy egyházalkotmányunk rendi alkotmányává váljék. Hiszen a református egyház előtte járt korának, demokratikusan szervezkedvén a rendiség virágzásának idején; szomorú volna, ha most, amikor a jog-egyenlőség mind nagyobb tért hódít az állami életben, épen az úttörő református egyház fordítana hátat az elvnek s fogadná be a rendiséget.

Van-e a mi egyházunkban két rend, tudniillik a paritásos rendszer folyományaképpen külön rendet alkotnak-e a lelkészek meg az ugynevezett világiak; s megcsinálta-e a zsinat a tanárok és tanítók képviselőjére vonatkozó szabályokkal a harmadik rendet. — érdemes erről is gondolkodni. De nem ezzel kezdem, nehogy a jelszavakkal dolgozás és hangulatkeltés vádjá alá essem.

Ünnepi hangulatban, — amint mondták, — hozta e határozatokat a zsinat. Valóban úgy kellett lenni, mert hiszen jól tudjuk, a történelem számos példájával lehetne bizonyítani, hogy az ünnepi hangulat a legkevésbé alkalmas az objectív megfontolásra. A hangulat magával ragadja az embereket, a szívével gondolkodik

mindenki; a következmények latolgatása kicsinyeskedésnek tűnik fel, mikor a nagy elvek lelkészenek; száraz, higgadt, csak az elméhez szóló fejtegetéseket meg sem akarnak hallani ilyenkor, ha lázba gyújtották a sziveket a szép, csillogó jelszavak.

Jelszavakból pedig volt elég. Kálvin példája, a presbyteri elv, a gyülekezeti elv, sűrűn hangzottak.

Érdekes, hogy épen itt, a tanárok és tanítók képviselője ügyénél lettünk egyszerre oly igen kálvinisták és presbyterianusok és oly igen féltékenyek a gyülekezetek jogaira. És különösen érdekes, hogy ez elvek legerőteljesebben épen erdélyi ajkáról hallatszottak. Az erdélyi kerület alapelveiben kissé hierarchikus, kissé lutheránus külön alkotmányának érintetlen fenn-tartása megegyezik ezzel a nagy kálvinistasággal; a közgyűlésen választott püspöki méltóság a presbyteri elvvel; és minden hatalom a gyülekezetnél van, ha a patrónus egymagában leszavazza a többi híveket. Csak épen az nem fér össze az elvekkel, hogy a tanárok, tanítók választhassák az ő képviselőiket. Szinte arra kell gondolnunk, hogy a hangoztatott elvi magaslát mögött talán valamely kis gyakorlati cél is lappang. A tanári elemtől, mely az erdélyi kerületben minden fórumon kellemetlenül nagy arányban vesz részt, alkotmányának biztosított tovább fejleszthetése körében talán nem tud szabadulni a kerület s

TÁRCA.

Katholicizmus és nemzeti hanyatlás.

(Folytatás.)

Ettől az időtől — 1588. — kezdődik az önök hazájának nagysága. Ettől az időtől kezdve emelkedett fel Anglia a világban elfoglalt mai posztójára, minden akadály nélkül. Nem. — nem minden akadály nélkül. Volt akadály azokban a szerencsétlen esztendőben, amikor 1660—1665-ig hazánk trónján két kath. uralgó ült. Oly ösmeretes ez, hogy egy mai kath. írónak, a madisoni Duggan atyának a nézete könnyen érthető. Ezt mondja ő: „A reformáció befogadása isteni előrelátás akaratának látszik, mert minden, amit a pápa pusztulni hagyott, másképen megsemmisült volna.” Igen határozottan úgy látszik, hogy Isteni előrelátás hozta el a reformációt.

Most pedig kérdezem: A pápa ama követelése ellenében, mintha ő a mindenható Isten helytartója és a Krisztus helyettese volna e földön, nem nevezetes, nem nagy jelentőségű tény-e az, hogy vizsgálva ezen századok történetét, kénytelenek vagyunk elösmerni, miszerint amelyik nemzetet a pápa megátkozott, megáldotta a Mindenható Isten; azók a nemzetek ellenben, amelyek

életében a pápa hatalma kétségbevonhatatlan és akadálytalan volt, aláestek és a romlás, hanyatlás lejtőjén állandóan lefelé mennek. Azt hiszem, megértik Önök, hogy e tényekre támaszkodva, miért állítom, hogy a legrémitőbb dogma, ami csak lehet e világon, az, hogy a pápaság akarata egy az Isten akaratával, mert beütött a romlás, ahol a pápaság győzött, és szabadságban, világosságban, örömben előhaladt a világ, ahol ezt a végzetes igényt visszautasították és semmivétették.

Természetes dolog, hogy a katholikusság válasza e tényekre (— tények ezek, amelyeknek igazságát senki el nem vitathatja —) az, hogy a kath. államok hanyatlása csak esetleges. Azt mondják például, hogy Spanyolország, Ausztria és Itália népe kimerült nép, a prot. államok népei ellenben új nemzetek, amelyeknek véreireiben az ifjú nemzetek pezsgő vére kereng. Nagyon szívesen elfogadnám ezt az állítást, ha bármi kis részben is bizonyítani lehetne. De az alábbiakban előfogom terjeszteni, hogy sok érv bizonyossága szerint a dolgok ezen folyamata nem esetleges. A legrövidebb utat választom annak feltűntetésére, hogy milyen a pápaság, milyen a kath. tanítás és befolyás s az önök józan esze is az én következtetésemre fog jutni; egyenként számot adok azoknak a nemzeteknek hanyatlásáról, amelyek körében ezek a befolyások korlátlanok voltak. Figyeljenek kérem. Először is kijelentem, hogy a kath. egyház számos tagjának sok erényét és keresztyén életét ép oly szívesen elősmernem, mint bárki más. Ha a kath. vallás bájáról, szépségéről, tekintélyéről és kedvességéről kellene fel-

ezért látszott volna célszerűnek a zsinattal végeztetni el azt, amit otthon elvégezni nem lehet.

De ne keressünk el nem mondott okokat, amelyek hiszen majdnem minden szabályalkotásnál többé-kevésbé érvényesülnek, — csak maradjunk a kifejezett elvi okoknál.

Háromféle ilyen elvi okra történt hivatkozás. Mert jelszóként egynek hangzik bár Kálvin tanítása, presbyteri elv, gyülekezeti elv, — ám elvi alapként egymástól különbözik. Az első alig több, mint annyi hogy az egyháznak Isten akaratából emberek által kell igazgattatnia; hogy ez az igazgatás nem történhetik egyes emberek, hanem csak testületek által; hogy evégre bizonyos hivatalok rendeltettek és hogy ez igazgatásnak bizonyos feladatok intézésére szükségképen ki kell terjednie. A második, ha jól értem: a zsinat presbyteri elv, — az elsőnek továbbfejtése, mely megszabja, hogy az egyes egyházakat kormányzó presbyteriumokon kell alapúlnia az egyházak csoportjait kormányzó zsinatnak. A harmadik, már azt követeli, hogy minden egyházi kormányzati szerv a gyülekezet választásán gyökerezzen. Az első el lehet zsinat nélkül, az utolsó el presbyterium nélkül. Az első szerint a pásztorokon és presbyteren kívül doctorokra és diakonokra van okvetlen szükség; — a második készen van már a két első hivatallal is; — a harmadiknál akár ne is legyen semmiféle állandó hivatal. A két elsőnél az a lényeges, hogy legyen presbyterium

de az nem, hogy ez miként alakíttatik; — a harmadiknál meg az a fő, hogy ami szerve van az egyháznak — mindegy akármilyen — a gyülekezettől nyerje megbízatását. Az elsővel nem tudom összeegyeztetni a nálunk létező esperesi és püspöki hivatalt; — a másodikkal is nehezebb, az életfogytig tartó választást; — a harmadik alapján akár pápát is választhatnánk — persze nem csalatkozhatatlant és nem abszolút uralkodót — csak a gyülekezeteken nyugodjék az ő hivatala.

Világért sem azt mondom, hogy e három elv egymással össze nem fér. Csak annyit, hogy nem azonos.

Miért lehet mégis minálunk az egymástól különböző mindhárom elvre hivatkozni? Azért, mert a mi egyházalkotmányunk sem egyiknek, sem másiknak nem merev megvalósítása, hanem a Kálvin tanításának alapján, annak továbbfejlészeként keletkezett zsinat-presbyteri elvnek, meg a gyülekezeti elvnek kombinációjából állott elő.

Ám épen abból, hogy mind a háromra lehet hivatkozni, — következik, hogy a három közül egyre sem lehet, mint egyedül rendező alapelvre építeni.

Sőt ne felejtjük, hogy még e háromra együtt sem. Mert a háromhoz negyedik rendező elvnek járult a történeti fejlődés figyelembe vétele, amit hogy mellőzni nem szabad, nem kisebb kálvi-

olvasást tartanom, azt hiszem, sokkal többet tudnék mondani, mint legtöbb katolikus, de mert ezt beismerem, vajjon hallgassak-e a kérdés mások részéről? Isten mentsen! Nos, tehát mindenekelőtt is, szükséges eszközbe juttatnom önöknek és önök útján azoknak, akik nemcsak hogy rosszul emlékeznek, de általában is keveset hallottak e dolgról, hogy a pápaság olyan okmányokra hivatkozik, mint hatalmának alapjára, amelyekről ma már mindenki tudja, hogy hamisítványok. Azzal kezdem, hogy a 2. században megjelentek a Kelemen-féle Homiliák, amelyeket római Kelemennek tulajdonítottak, annak akit Pál ap. is említ (Filippi levél 4. r. 3. v.) Nos, ezek a Kelemen-féle Homiliák egyszerűen mesék, hamisítások.* Mégis ezek alapján bizonyították Tertullian azt a hihetetlen dolgot, hogy Kelemen Péter apostol szentelte fel, és hogy az első római pápáról való eme névsor hiteles. Ma már mindenki tudja, hogy a Kelemen-féle Homiliák hamisítások, amelyeket kegyetlen céljokra a 2. században szerkesztettek össze. Azután meg a pápa világi hatalma kezdettől fogva arra az adományra támaszkodott, amit Konstantin adományának hívnak, nem más ez, mint gyanított adomány, amit világi uralmi célra az első ker. császár adott volna. Ez is koholmány.

* Kath. részről most azt állítják, hogy a Kelemen-féle hamisítások a 3. században készültek, de ebből csak az következik, hogy a pápai szék fenségének bizonyítása végett még kevésbé lehet a második századra visszamenni.

A legfigyelemreméltóbb pedig a következő: A 9. században lett ismertté az a 100 oklevél, — hamis levél — amelyekről azt állították, hogy a 3. században 30 pápa által kiadott decretumok. Ezek azok, amelyeket közönségesen Sevillai Izidor-féle Dekrétumoknak neveznek. Ezeken a hamis okmányokon, — mondja Hallam, ez a részreahajlatlan történetíró, épült fel a pápai sumprematia nagy épülete. Ismétlem, mindenki tudja, hogy ezek a decretumok közönséges koholmányok. És mégis, ha Nagy Gergelynek (Hildebrand) aki a pápaságot a maga egységében és nagyságában megalkotta, kijelentéseit megfigyeljük, az első, ami feltűnik az, hogy Izidor ezen decretumaira hivatkozik, minduntalan arra utal. A csalhatatlan pápa, hogy a pápai sumprematia kérdését dülőre vigye, kétségtelen hazugságokat idéz. Most pedig ide figyeljenek. Köszönöm Istennek, hogy önökre, prot. államban nevelkedett férfiakra és nőkre hivatkozom. Minden rendszernek s mindenkinek, aki állítását hazugsággal támogatja, végzetes lesz a sorsa. Mert mi történt a kath. országokkal? Remélem nem teszik föl rólam, hogy hirtelenkedve ítélek, sőt bizonyára önök is mindnyájan tudják, hogy egy prot. és egy kath. ország között milyen nagy a különbség a hitről való felfogás tekintetében is. A katolikusok első sorban is azt tanítják, (— s ebben önök nekem igazságot adnak —), hogy vannak kötelességek, amelyek az igazságbeli kötelességnél előbbvalók, és ha a vallásnak, az egyháznak ügyét csak az igazságtól elpártolással lehet szolgálni, úgy a jó katolikusnak kötelessége hogy

nista és presbiterianus hirdette, mint Révész Imre. Nem is mellőztek a mi eleink és nem mellőzte a mostani zsinat sem. Sőt még egy ötödik elvről is beszélhetünk: a célszerűség elvéről, — aminek nem szabad hiányoznia egy jó törvényhozásnál sem. Ez öt rendező elv közül egyet kiragadni s annak merev következtetéseit levonni a többiekre tekintet nélkül — nem felel meg egyházalkotmányunk szellemének.

Nem, — még akkor sem, ha a következtetések valóban helyesek.

* * *

A Kálvin utmutatásából a szóban forgó kérdésre éppen semmit sem lehet következtetni.

Hallottuk ugyan, hogy a tanárok és tanítók Kálvin doctorainak felelnek meg, már pedig Kálvin a doctoroknak nem ad helyet a presbiteriumban. Ez az utóbbi tétel kétségkívül igaz, ám azt tagadnunk kell, hogy a Kálvin által említett tanítói (doctori) hivatal azonos volna a mostani tanári vagy tanítói hivatallal. Kálvin doctorai a legszorosabb értelemben egyházi tisztviselők. Ama doctoroknak feladata nem is mindenféle tudománynak tanítása, hanem az írásnak magyarázása. Nem is mást végeznek ők, mint a pásztor feladatainak egy részét. Az Institutiókból (IV. III. 4.) világos ez. A pásztorok mindama feladatokat végeznie kell, amit a doctoroknak, és azonfelül még egyebeket is. Ellen-

ben a mostani tanítók és tanárok feladata nem egy része a lelkipásztorok feladatainak, hanem teljesen különálló. A tanárok, tanítók nem mindnyájan Isten igéjének hirdetői és az írásnak magyarázó; viszont van köztük olyan is, aki a szakramentumokat is kiszolgáltathatja, amit pedig a Kálvin doctorai nem tehetnek. Másrészt a lelkipásztor sem tanít héber exegésist, perrendtartást, földrajzot, abct. Pedig ahoz, hogy a tanárok, tanítók és Kálvin doctorai közt analogiát vonhassunk, az kellene, hogy a tanárok, tanítók ne végezzenek másnemű munkát, hanem olyat, amit a lelkipásztor is végez. Ha már analogiát keresünk, Kálvin doctorainak, eltekintve a szakramentumok kiszolgáltatására jogosítottágtól, azok a vallástanárok felelnek meg leginkább, akikről a zsinaton szintén esett szó.

Ez egyébiránt jószerint meddő elmefuttatás. Szükség csak akkor volna rá, ha a doctorok analogiája révén a tanárok, tanítók teljesen kizárattak volna az egyházkormányzatból. Ha egyszer ott nekik hely adatott, mindegy, doctorok-e vagy nem, mert ennek vitatásával ugy sem viszsűk előbbre annak a kérdésnek eldöntését: mi módon vegyenek részt az egyház kormányzatában. Mert az bizonyos így is, úgy is, hogy pusztán viselt hivatala alapján minden tanár, minden tanító Kálvin példája szerint nem lehet részese az egyházat kormányzó testületeknek.

Meg kell választani a tanárt is, tanítót is,

inkább az egyházat, mint az igazságot szolgálja.* Most, kérdezem, nem elég-e ez arra, hogy egy ország hanyatlásának okát megtaláljuk? Azt hiszem: elég! A prot. jólét alapoka egyszerű, az t. i. hogy minket protestánsokat a következő értelemben tanítottak: „Az igazságnál nagyobb kötelesség nincsen!” És minden prot. gyermek érti, bármilyen kevés ideig éljünk is hitünkben, hogy nincs olyan ügy, amelynek hazugság által kellene szolgálni és tudjuk, hogy ha önök a vallás ügyének hazugság által való szolgálatáról beszélnek, úgy az ördög vallása az, amit önök szolgálnak. Hiszem, hogy a kath. tanítás emez egyszerű tényét Spanyolország, Itália, Franciaország és Délamerika állapota eléggé bizonyítja.

Most pedig lássuk a másik pontot, amely ép oly lényeges, bár nem oly könnyű előterjeszteni. Szeretném tudni, hogy vajjon Önök, akik protestánsok, tudják-e, hogy a katolikus pap milyen igénnyel lép föl. Megkísértem e tárgyban felvilágosítani hallgatóimat. Jól tudják, hogy a kath. egyház egyik legnagyobb tekintélye szent Ligouri Alfonz. Ő a papság helyzetéről írott könyvében siennai sz. Bernát beszédének hiteles szövegét idézi, amelyben a papot a szent Szűznél nagyobbak mondja: „Mária Jézust egyetlenegyszer fogamzotta, de

* Lásd németben: „Lehrbuch der Catholischen Moraltheologie. Dr. J. E. Pruner 718. lap. Angolban: „Moral Philosophy“ Joseph Rickaby, S. J. 154. lap. Rickaby atya csak érinti mesterének Szt. Ligouri Alfonznak a tanítását, de elfogadja azt. Ligouri előadásait a hazugságról lásd rövidítve az „Encyclopaedia Britannica“-ban Ligouri név alatt.

a pap az urvacora áldozatával annyiszor fogamza őt, ahányszor csak akarja, úgy, hogy ha a Megváltó eddig meg nem jelent volna a földön, a pap a megszentelő szavak elmondása által az Isten-ember nagy személyét elő teremthetné. Ebből az következik, hogy a papok a Jézus Krisztus szüleinek nevezhetők. Ily módon a papot, bizonyos tekintetben *teremtője teremtőjének* lehet mondani.“ „Ki az — kérdi a szent, akinek keze, mint az Istené, és aki mennydörög, mint Istennek mennydörögő szava? Ez a pap!“

Nem céloim élesen előterbe állítani azt a nagy el-lentétet, amely a papság ilyen képzelődése és Péter, vagy Pál apostol alázatossága között van. Csak arra kérem Önöket, gondolják el, milyen kellemes hatással van a szeminárium falai között fölnevelt buta és tudatlan ifju emberre, aki annak elhívésére vezetetik, hogy ő a Teremtőnek teremtője, annak elgondolása, hogy ő a létezés legfelsőbb fokán áll, s képes mennydörögni, mint Isten, feloldozván a bűnöst és megjelenítvén a váltság áldozatát. Nem tűnik-e fel önök előtt igaznak Pál apostolnak a bűnös emberre célzó eme kijelentése: „Magasztalja magát mindenekfelett, Istennek nevezetik, tiszteltetik, Isten templomában ül, többre tartván magát Istennél.“ Csudálkoznak-e önök, ha az emberek nagy száma, e végzetes tannal telítve lévén, kiirtaná sok ember elméből az alázatosságot és tiszteletet, országszerte szabadjára lévén hagyatva suttogni a gyöntatószeiken az asszonyokhoz és befolyást gyakorolván a közvélemény minden viszonyaira; — csudálkoznak-e, ha az ilyen,

hogy presbyter lehessen. Ebben egyetértünk. Azt meg, hogy miféle testület válassza, a gyülekezet-e, vagy más, Kálvinnal nem tudjuk eldönteni. Annyi bizonyos, hogy ő az Institutiókban sehol sem mondja, hogy a presbitereket a gyülekezetnek kell választani. A genfi Ordonnance szerint nem is gyülekezet választotta őket, hanem a tanács. A francia Discipline szerint megcooptatio útján történt consistorium (presbyterium) kiegészítése. Sőt ismeretes a Morelli esete is, aki azt sürgetvén, hogy a presbitereket a gyülekezetnek kell választania, a francia nemzeti zsinat tanítását kárhóztatta, Kálvin pedig, kinek véleményére ő appellált, kijelentette, hogy a zsinat határozata felett ő nem ítél.

Vagyis világos, hogy Kálvinnal, — ezt nagyon jól jegyezte meg Sass Béla — nem lehet azt bizonyítani, hogy az egyház kormányzására való jogát csak a gyülekezet által választottaknak lehetne elismerni.

De hát ne is érveljünk Kálvinnal. Az ő tanítása nagyszerű, az ő példaadása követésre méltó. Ám afelett nincs köztünk véleményeltérés, hogy ő neki sem volt a mi egyházunkra törvényhozó hatalma. És ha lett volna is, az ő általa alkotott törvények változatlanul nem állhat-

nának fenn ma. Mert a fejlődés elve a protestáns elv. A viszonyok ma lényegesen mások, mint az ő idejében voltak, másoknak kell tehát lenni a törvényeknek is. Nem is igen szoktunk ragaszkodni Kálvin példájához, még olyan szabályoknál sem, amiket tán ma is lehetne követni. A pásztorok nem prédikálnak hetenként négyszer s nem tartanak censurát maguk közt minden héten. Nem látogatják a presbiterekkel együtt a hiveket. A presbyterium nem lelkigondozója, csak gazdasági tanácsa az egyháznak és jól emlékszem, mikor egyik nagy tudományu lelkészünk Kálvin szellemétől áthatva, megkísérelte a presbyteriummal gyakoroltatni az erkölcsi fegyelmet: sokan megdöbbentek ezen — úgy mondták — nem protestáns eljárás. Sőt, hogy ne a tényeket nézzük, hanem csak a törvényeket; ime a presbiteriumon kívül más hatóságot is adtunk a gyülekezetnek az egyházközségi gyűlésben; nincsen egyenlőség a gyülekezetek között, mert szavazatuk a lélekszám szerint igazodik; nincsen egyenlőség a lekipásztorok között, mert . . .

De mért folytassuk tovább. Bizony jó, ha nem háborgatjuk Kálvint a sirjában . . .

* * *

Istenkáromlás mérge által végzetesen meglátogatott ország lassan, de biztosan hanyatlásnak indulna és elveszíténé a mindenható Isten áldását ?!

De itt az ideje, hogy a tárgy másik részéről is szóljak, amely a kath. világ helyzetéről teljesen tájékoztat: Önök bölcsen tudják, hogy Jézus vallását mindenek felett az teszi kiválóná, hogy Idvezítőnk a történelem tanúsága szerint az erkölcsi jósággal kezdettől fogva azonosította magát, Eme kiválóságánál fogva tanította, amint felőlvásásom elején említettem is, hogy gyömölcseikről ismerhetni meg az embereket, hogy a vallás igazságának biztonsága a jóság, hogy a jó ember az istenes ember és hogy az istenes ember a jó ember. Ez önök előtt annyira közönséges valami, miszerint talán el sem tudják képzelni, hogy a katolikus dogma a krisztusi vallás ez egyszerű tételét teljességgel lerombolja. Pedig, lássák, a kath. egyház tanítása szorint azok az isteni erők, amelyekkel a pápa és a papság rendelkezik, azoknak az embereknek jellemétül, akik azokat használják, teljességgel függetlenek. Ezt a felfogást Rómától tanulta a világ, ahol emberek követelik maguk részére a mindenható Isten tekintélyét — mert jegyezték meg maguknak azt a kifejezést, amely egy kath. könyvben fordul elő: „A mi Istenünk a pápa” az egyháztól tanulta e felfogást a világ, mert ez emberek részére követelte Isten helytartójának és Krisztus helyettesének jellegét és pedig olyan emberek részére, akik olyan rosszak voltak, amilyenek emberek csak lehettek.

* Lásd: „Corpus Juris”, Extravagantes Johannis XXII. Tit. XIV. Dominorum Deum nostrum Papam. Kathólikusok szerint a Derm nyomda hiba. De a nyomdász bizonyosan kath. volt.

Szinte habozom, említsek-e tényeket, de kötelességem szerint megteszem. Ime: XII. János pápa a lateráni palotát prostitúció iskolájává tette. Szűzek és özvegyek elleni merényletei szerint Péter sirjának látogatásától elijesztették a nőzarándokokat, nehogy annak utódja az ájtatoskodás alatt megszeplősítse őket. S emlékezzenek csak azokra a pápákra, akik a 15-dik század utolsó 20 és a 16-dik század első 10 esztendejében, tehát a reformáció idején ültek trónon. 1471-től 1484-ig, a florenci nagy Savanarola idejében, IV. Szixtus volt a pápa. Ez olyan rossz uralkodó volt, hogy halála után megkönynyebbülve sohajtott fel a kath. világ, meglévén róla győzőbve, hogy utódja csak jobb lehet. Mégis VIII. Inceze — 1484—1492 — rosszabbnak bizonyult: VI. Sándor pedig, aki 1492—1503-ig ült a pápai széken, magában mindazt a bűnt egyesítette, amire emberi természet csak képes. Utóda II. Gyula (1503—1513) azzal dicsekedett, hogy többre vitte karddal, mint szóval. Fegyverre kelt és hadba szállott. Törvénytelen gyermekeit nyíltan elismerte s bár a művészetet pártolta, a ker. jellemnek szegénye volt. Azután jött Leó, a kéjencz (1513—1521) akinek minéműségét élete története bizonyítja és végül Kelemen, a nagy Kelemen (1523—1534), aki kemény szívű volt. Ötven éven keresztül ezek ültek a pápai széken, minden emberi bűnökkel és vétkekkel terhelve. És ezekről az emberekről akarná a kath. dogma elhittetni, hogy ezek a Krisztus helyettesei s a mindenható Isten helytartói voltak. Kérdezem: vajjon nem ez a hit volt-e, amely ellenhatást, tiltakozást kellett s hogy az erény és vallás legegyszerűbb tanácsától indítatva, lerázta a pápai szék hatalmát.

(Folyt. köv.)

Szabó Béla.

A debreceni református Kollégium története adattári alakban.

(58. Folytatás.)

Ezek között volt tüzoltó (machinista) 57, énekkar tagja (cantor) 42; 14. ezek közt Lugossy József és Besztercei Ferencz. A gymnasium hat alsó osztályában 476; az elemi és alsó felsőbb hat osztályban 800 volt a kisebb tanulók száma; a Pallas tábora 1358 tanulóval állt.

A benlakó deákok összeállítva együtt étkeztek s hetenként felváltva délre két, estvére egy fazék ételt főztek. egy-egy ily étkező társaság „paedagogium” nevezet alatt állott fenn, időnként az ily étkező társaság számra változott, ez élelmezési mód is mulásnak indult 1836. június 17. jelenté a sénior, hogy az eddig még fennállott egy paedagogium, a — neveléssel és tanítással foglalkozó deákok alkották — oszlo felben van, a tanári kar végezte: senkit sem kényszeríthet, hol és miképpen éljen, igazítsák a maguk dolgát a körülményeihez képpent. (Tk. jk.) Ez volt képe az ifjuságnak a nevezetes évben.

Az új törvény behozatala után az első magyar nyelvű isk. t. szék 1835. nov. 21-én tartatott. Eltűntek a jk könyvből a régi, oly sokáig hangzó ügycímek: praelectiones publicas neglexerunt, sero surrexerunt, distincte visi sunt stb. s azóta nemzeti élő nyelven szolt a bíróság. A felső törvényszéken már csak a senior van jelen mint jegyző, a többi ülnökök a deákok köréből ott már nem vehettek részt. A magántanítás idején hosszú ruha (dolmány, reverenda), nélkül tanító deák fél éjjeliorségre ítéltetett (1835. nov. 28.) A leckét 3-ad izben mulasztó tógás 3 napig apparitor tartozott lenni, vagy tizzel hátrább vettetett, vagy 3 napig kenyértől fosztatott meg, a szerint a minő helyzete volt a jótétemény élvezésével szemben, hasonló büntetésben részesült a vasárnapi templomot 2 izben mulasztó. A leckét 5 izben hanyagoló a deákok sorából kizáratott (1837.) A magános tanítást elmulasztók 1-ső izben megintettek. Ajtónálló) tisztét nem teljesítő 3 órai áristomot kapott. (1839.)

Az 1836. márciusától pár évig egy agg tanár irányában, kivált a legizgatottabb ifju elemek, a biennisek, nem tudva méltányolni a régi és tudományos érdemeiket, éretlenségökkel a fegyelmet sok izben meglazították. Ez időtől fordul elő az eddig soha nem üzött, első padfaragás, ily eimen „székfaragással a teremben kárt okozott” tanuló azon egész szék deszka tetejét tartozott megújíttatni. (1837.) A rector professor ablakait éjjel koresmai borozás után bevették, ezek kártérítés mellett ketten az iskolából kicsapattak. (1836.) Ily kihágásnak ez az első nyoma. Egész sora jó elő a tanterembeli esendhaborításnak és büntetésnek u. m. tanítás alatti bögés, fütörészés, egy fogoly madárnak a leckén ele-resztése megymaggal hajgálás és egyéb csintalanságok (1837—1839). Noha az illetők igen szigorú büntetést szenvedtek, hogy a rendetlenség tovább terjedésének eleje vétessék, maga a tanárkar komolyan foglalkozott (1838. nov. 28.) ülésében e kellemetlen ügygyel, néha a megbántott tanár a láрма miatt elhagyta tantermét is. Az egész gradust (kivált a phisicusokat) felelőssé tette a tanárkar, s hozzájuk intézett szózzattal, lecsendesültek az ifjak, s illő tisztelettel fogadták az illető tanárt; maga Kerekes Ferenc akkori igazgató tanár volt a közbejáró. Sőt a hatni akarással még tovább ment, a betegeskedő püspök képében az e. kerületi főjegyző Szoboszlai Pap István egybegyűjtven a 2-ik és 3-ik éves deákokat, hatalmas intőbeszédben figyelmeztette az ifjuságot az ala-

csony tettektől óvakodásra, a maguk és iskola becsülete megőrzésére, a multa feledést, a jövőre kemény szigort tevén kilátásba. A tüntető lármák meg-megujultak azután is, a legszigorubb intézkedéseket kellett elővenni: dorgálást, börtön büntetést, s a tanintézetből kizárást. (1839. jul. 23). A felsőbb és érettebb deákok komoly magaviseletűek maradtak.

Két tanár jelenté be hivataláról lemondását, de mielőtt a Dobrossy jogtanaré tárgyalás alá jött volna, ő elhunyt (1839. apr. 24); így az ez évi augusztusi egyházkerületi közgyűlés (100. sz.) csak a *Sárvári Pál* lemondását tárgyalhatta, a kerület „elismerte és teljes mértékben méltányolta csaknem félszázadon keresztül. . . még késő öregkorában sem csüggedezett szorgalommal profesori szolgálata által szerzett érdemeit” beleegyezett lemondásába, s részére holtá napjáig szedendő évi 400 frtnyi nyugpénzt rendelt. Helyére át tette a mathesis és physica tanszékébe Kerekes Ferencet; Kerekes tanszékére pedig új tanáru megválasztotta *Csészi Imrét*, a ki azon év nov. 12-én a kollegium imádság házában kiváló ünnepélyességgel foglalta el hivatalát ily című értekezéssel „Mi jótékony befolyása van a természeti tudományoknak a többi szaktudományokra?” (Tkari jk. 1839. nov. 14.)

* * *

A *gyógygyezertári* adóság nem fizetéseért először történt idézés 1835 (jun. 16.) az öt tanulónak a lefizetésre 3 napi idő adatott, különben bírőilag vétetik be. Bormérő házban 4-ik izben létel miatt, mint megátalkodottat a felső t.-szék egy ifjut kirekesztett az iskolából (1839); a 3-ik izben oly hibában lélekző 6 órai börtönnel takolt! a kávéházba járó 6 órai börtönnel és tizzel hátrább vetetéssel sújtatott (1836), első izben megpirongattatott. A játékszinbe (színház) ugy látszik már mehetnek a tanulók, mert csak az ottani botrányos viseletért — pipázás, bögés — estek büntetés alá 1837 (ápril). A közönséges bálba menőt 6 órai áristom és tizzel hátrább vettetés büntetés érte (1836). A városi tanács 1832. november 27-ki végzése a tanuló ifjuság bállokba és játékszinekebe járása ellen figyelmeztette az iskolai hatóságot. A tkar felelte: eddig is szokásban volt, hogy a bál és színjáték alkalmával oda két jurátus rendeltetett felvigyázóul, a kik deák dolmányban ott megjelentek a deákok magaviseletére ügyelvén. Ezek számára szabadjegyet kért a kollegium kurátora közbejöttével a tkar a városi tanácstól. (Tkjk. 1832. nov. 24.)

(Folyt. köv.)

Balogh Ferencz
hittanár.

TANÜGY.

A tiszántuli református egyházkerületnek Debrecen sz. kir. város törvényhatósági bizottságához intézett kérelme

a debreceni ref. kollégium főgimnáziuma számára emelendő új épülethez pénzben és építő anyagokban 400,000 koronával való hozzájárulás tárgyában.

Tekintetes Törvényhatósági Bizottsági Közgyűlés!

A tiszántuli református egyházkerületnek, mint a debreceni ref. kollégium főhatóságának megbízásából és

ket kötött le, amely 4%-os kamatláb mellett 400.000 korona tőkének felel meg. Amennyiben az államsegélynek remélt fölemelése nem sikerülne, az egyházkerületnek újabb áldozatról kellene gondoskodni.

Tekintetes Törvényhatósági Bizottsági Közgyűlés! Debrecen szab. kir. város közönsége, áthatva annak tudatától, hogy idegen népek közé ékelt magyar fajunkat csak erős nemzeti kultúra védheti meg attól, hogy az ellenséges politikai áramlatok el ne sodorják, eleitől fogva egyik zászlóvivője volt annak a hagyományos nemzeti politikának, amely népünk műveltségének emelésében kereste és keresi nemzeti létünk legbiztosabb alapját és mint ilyen minden időben kész szívvel hozta meg nagyszerű áldozatait a nemzeti közműveltség oltárára. Fényes példáját szolgáltatják ennek a város nagyszámu isolai és egyéb közművelődési intézetei, amelyek valamennyien bizonyosságot tehetnek a nemes város áldozatkészségről; közöttük a római kath. főgimnázium, amelynek építéséhez 200.000 koronával járult hozzá a városi közgyűlés. De legfényesebb példáját szolgáltatja méginkább az ősi kollégium, amely nagyságát és erejét annak s minden rögében magyar földnek és minden parányában magyar levegőnek köszöni, amelyen felépült és amely körülveszi, s amelynek éltető és termékenyítő napja ezen város közönségének a műveltség érdekei iránt mindig fogékony és lelkes közszelleme volt.

És hogy az áldozatok, amelyeket a város közönsége a kollégiumért hozott, nem voltak hiábavalók, megjárja ennek az intézetnek és Debrecen városának negyedfélszázadon keresztül összeforrt történelméből, amely bizonyosságot tesz nemesak arról, hogy a kollégium a rábizott tőkét a nemzeti műveltség javára dúsán kamatoztatta, hanem arról is, hogy a várostól nyert anyagi támogatást szellemi és erkölcsi erőben ezen város közönségének bőven visszaszolgáltatta; hogy amikor a város védő szárnyai alatt maga naggyá lett, ugyanakkor e város nagyságának is egyik hatalmas tényezőjévé vált.

Ime, Tekintetes Közgyűlés, a városnak és a kollégiumnak ezen nemzedékről-nemzedékre szálló eszményi érdeklődéséből merítjük a jogcímét, hogy kérésünkkel a nemes város közönségéhez fordulunk és a bizodalmat, hogy kérésünk meghallgatásra fog találni, amikor ősi kollégiumunkat a haladó kor szellemében fejleszteni és a nemzeti létért folytatott munkájában megerősíteni akarjuk.

Hazánk történetének ismét azokat a szomorú napjait éljük, amidőn a nemzeti élet legtöbb terén az erők téptelenségre vannak kárhóztatva. Állami életünknek ezek az ismétlődő válságai komoly intellemmel sürgetnek bennünket az erőgyűjtésre és a jövő alapjainak a megerősítésére. Fokozott erőfeszítéssel és áldozatkészséggel kell tehát dolgoznunk és építenünk azokon a területeken, amelyeket az aldatlan politikai viszonyok számunkra még szabadon hagytak.

Tisztelettel és bizalommal kérjük a Tekintetes Törvényhatósági Bizottsági Közgyűlést, méltóztassék a kollégium főgimnáziuma építéséhez való hozzájáruláskép pénzben és építő anyagokban 400.000 koronát megszavazni.

Kelt Debrecenben, 1905. december 16. napján.

A tiszántuli ref. egyházkerület nevében és megbízásából:

gr. Degenfeld József,
főgondnok.

Kiss Áron,
püspök.

KÖZÉLETÜNK.

Évi zárszámadások.

Sokszor és sokképpen irtak már az egyház szociális föladatairól: jőmagam is néha-néha. Most elméleti széki dikció helyett, papírra vetem itt, száraz számadásokban, a mi szociális tevékenységünket az 1905. év folyamán. Ugy, a hogy mi csináljuk, a mi viszonyaink között. Másutt is csinálják, tudom, kiki a maga helyzete szerint, — hiszen ezt a szociális munkát nem lehet rovatok közzé szorítani. Csak egy, a mi mindenütt ugyanaz: az emberi élet lehető nyugodt fejlődése, boldogulása, testben, lélekben. Az eszközök változók, a viszonyok szerint. Az a fontos, hogy kiki tegye teendőit, helyzeté és körülménye szerint s ne legyen átkozott *termékellen fügefá.*

Előre bocsátok némely helyismeretet.

Községünk lakossága háromezer és egyneháyszáz, néhány tanyával együtt, mely tanyák azonban elég közel fekszenek mind a községhez. E lélekszámban a mi gyülekezetünk 766. Legnagyobb számmal vannak gör. kat. hólikusok, aztán róm. kat. hólikusok és zsidók is elég számosan. Vagyonilag, egyforma szegény mind. Valamikor még nem régen is, főként a református nemesség, kisebb nemesbirtokosság, jó vagyonos helyzetben volt; más felekezdtü között nem is volt nemes ember, — ma már mind egyforma. Az úri osztály itt is kihalt, elszédelt, egypár birtok kinlódik még s néhány bérlet. Ujra kell mintegy kezdeni azokkal, akikkel lehet. Megélhetést tetemteni, hogy a kik mag itt élnek és itt is akarnak, azok megélhesseuk. Főcél tehát az anyagi erősödés.

Elévülhetlen érdeme az elődöknek, hogy az 1863-diki tagosítás alkalmávat, minden egyházi és belhivatalnok javadalmat földbirtokban atak ki. Nem ment könnyen, de megment. Így lett kiadva az egyház részére, mintegy egyházfenntartási alapul:

Belsőségben	3 hold 731 öl
Szántó-kaszáló	40 "
Temető	4 "
Iskolakert	1 "
Moesaras	5 " 814 öl

Ez volt 1863-ban az egyház javára jövedelmező.

Ma az egyházi földbirtok . . . 227 hold 1419 öl, mely nagyrészen, elsősorban az egyházivek által apró évi bérleiben kezeltetik. Ugy jött, hogy az egyháznak kell hivi megélhetéséről is gondoskodni. Az egyháznak inkább volt módjában, lehető előnyös törlesztéses kölcsönből birtokot vásárolni s így vásároltunk. Jut is a törlesztésre, — marad is.

Gondnoki számadás, 948 tételszám alatt, 25731 k 72 f. bevételt és 25269 k 36 f. kiadást mutat.

Egyházi tőkepénzünk 14642 k 20 f. Ezt inkább meghagytuk, mint a vételárba fizettük volna, mert nagyobb tőkeösszeg törlesztési részletét fizetgetjük belőle és mégis megmarad mindvégig.

Főgondnokunk egyuttal Hitelszövetkezeti könyvelő is. Ne tessék valami urifaját gondolni alatta. Egyszerű felusi kisiparos volt, de szeretett tanulni, viszi a lélek és halad . . . abban is, a ki fő!

A Hitelszövetkezetet én alakítottam 8 évvel ezelőtt Vigan pusztított az uzsora és sokezer kivándorolt vidéki takarékokba s ezekből származó perekbe.

Nyolc év alatt senkivel se pereltünk. A mult évi forgalmunk tulment a félmilió koronán.

A Hitelszövetkezet összeszoktatja és jóra szoktatja az embert. Födolog, hogy erkölcsi alapot adjunk a pénznek. Am jó, ha az erkölcsi élet vezetői vezetik ezt is-lehetőleg. Nálunk alelnök a gör. kath. lelkész, igazgató, ságban van a zsidó egyházi elnök is, szóval arra törekedtem, hogy a veszedelmes felekezetieskedés ne találjon fészket. Az Isten *embert* teremtett, tehát mi miért ne nézhetnénk *emberként* minden embert!? A jó békeség a fő. Legyen mindenki hü a magáéhoz, — a másét hagyja neki. A Hitelszövetkezet igenjó iskolája ama benső ismeretnek, hogy mindnyájan gyengék vagyunk, egymásra vagyunk utalva s csak egymás mellett állhatunk meg. Önzetlenül szolgálunk ki minden való szükségét, — int-ven szeretettel, a kötelesség teljesítésre és a többi.

Ime néhány számadat a Hitelszövetkezetből.

Van jelenben 414 tagja, 840 üzletrésszel. Egy üzletrész 50 korona, mely heti 20° fillérrel 5 év alatt lesz befizetve.

A befizetett üzletrészek összege ma 23.809 k 30 f. Ennyit már vissza is fizettünk egyszer-másszor.

Váltóra kiadva volt 1905-ben	93.257 k. — f.
Ebből visszafizettetett	96.927 k. — f.
Váltóérték a pénztárban	26.330 k. — f.
Kötvényeken kiadva volt	79.965 k. — f.
Ebből visszafizettetett	19.780 k. — f.
Kötvényérték a pénztárban	60.185 k. — f.
Betétül elhelyeztek az év folyamán	144.018 k. 18 f.
Visszavettek	73.748 k. 49 f.
Betétösszeg a pénztárban	70.269 k. 69 f.

Betétkamatként kifizettünk 2387 k. 23 f.

A szövetkezet igazgatóságában, főgondnokunkon kívül van még két presbiter, a harmadik a pénztárnok. Felügyelőbizottsági elnök a tanítónk, tagjai közt szintén van presbiter.

Embereink már nem mennek más pénzügyhez, ha szükségük van. Itthon minden idővesztegetés nélkül, minden költség nélkül, beszerezhetik szükségletüket. Sőt a Hitelszövetkezet szívesen közvetít mindenféle gazdasági eszközöket is, tiszta munkát végez itt is és elejét veszi a lelketlen utazók családságának.

Aztán van nekünk Fogyasztási szövetkezetünk is. Ennek is főgondnokunk a kezelője, könyvelője, mindene. Felesége kezeli az áru-eladást, férje a számadásokat. Mert a magyar emberben van tehetség, csakugy, mint bármely nációban, csakhogy nem volt alkalma belenevelődni. Egy egyszerű falusi földmives leányból milyen kereskedő válik! Tiszta kezeléssel, lelkiismerettel, becsületet szerezve azon foglalkozásnak is, melyet csupán csalásként ismer a nép.

Fogyasztási szövetkezetünk, csak tagjainak árusít. Van ezuttal 80 tagja. Ez még csak 3-ik éves. Itt már sok ellen-érdekekkel kell megküzdeni. Holott a falusi élet szánandó nyomorusága éppen abból áll, hogy az élet szükségletei legtöbbszörre mindig délibábként lebegnek a szomjuság növelésére. Mindenért a közeli, vagy távoli városba, piacra kell menni és még ha lehetne olyan könnyen, olyan hamar! A hol még vasut van, hagyán! De a hol még jó közlekedési út sincs! Aztán az egyszerű ember, várososon is ki van téve mindenféle rászédésnek. Utójára ugy elveszíti hitelét, hitét, hűségét, bizalmát, hogy elpredikálhattak annak, a testvériségéről,

szeretetről, Istenben való bizodalomról! bizony még az Istent is megtagadja, ugy megkérgesedik a szive.

Szóval, a Fogyasztási szövetkezet, akár a Krisztus szolgálata, az ötezer éhező iránt. En ugy tartom.

A mi Fogyasztási szövetkezetünk 80 tagja, mind-össze csak 2852 korona üzletrészt fizetett be és e csekély tőkével 49.891 kor. 48 fillér forgalmat csináltunk. Eladtunk összesen 22.855 k. 16 f. értékű árut. Tiszta munkát igyekezünk csinálni itt is. Belenevelni embereinket az igazi ker. életbe, a kölcsönösség, viszonyosság nagy életörvényébe. Nem beszéddel, de cselekedettel.

Mert Istenország nem beszéd, hanem lelki erő. A predikáció itt nyer élettartalmat. Persze, az nehéz dolog. Az emberben levő állapot, az ilyen összeköttetéseknel, érülközéseknél, érdek-ellentéteknél, mutatja fogát és kar-mait és szinte lelkünkbe zug a régmult lihegő „feszítsd meg!!“ bosszuszomja. De hát az így lelkünkbe csendül „a ki engem követni akar, alázza meg magát, tagadja meg magát, vegye fel keresztjét s így kövessen engemet!“

Tehát felvesszük a keresztet s követjük Öt.

Ezek anyagi dolgok, — de erkölcsi fundamentomon.

Mert nem feledjük soha, hogy az egyház szociális munkája, a Krisztuson épül föl.

Templomunk tiszta, kifestett, orgona benne s mindent elkövetünk, hogy vonzó legyen, alakja is, tartalma is. Iskolánkban, gyakorlatba vettük, hogy minden reggel bibliaolvasás nyissa meg a tanítást. Hármónium mellett tanítjuk az éneklést. És a többi.

Szegényekre, betegekre, igyekezünk gondolni és gondoskodni.

S ha megállapítjuk az évi erkölcsi mérleget is?? Hiszen, ha embereinkre s emberségök kifejlesztésére, csak a mi munkánk volna irányító és ható!

De elkezdve az országházán, folytatva a vármegye-kázán, község-házán, bolondok házán, koresma házán, utcán, mezőn és a többi, mindenütt minő behatások alá herül az egyén!

Isten csodája, hogy még akad is, józaneszű ember.

Vallásos? . . . Lelkiismeretes? ! . . .

Most csinálták nálunk a telefont. Vasárnap éppen ugy, mint hétköznap. A szerelők állami emberek, — különben Debrecenbe valók — azon csodálkoztak, hogy mi az ő vasárnapi munkájuk miatt megbotránkoztunk. Utaltak a bírósági és közigazgatási hivatalokra. A vasár-napi kártyásokra, korhelyekre, naplopókra.

Szóval: *légió a nevök!*

Mi azonban csináljuk a magunk dolgát.

Ha a jó Isten *örállókku* rendelt, hát őrt állunk és nem alkuvászunk senkivel.

Az Ő dolga, hogy mit hoz ki a mi istenes és szociális munkánkából.

„Ha emberekre néznék, Krisztus követője nem volnék!“ — mondta Pál apostol.

Persze, ő apostol volt!

Andrássy Kálmán.

IRODALOM.

Köznapi Imádságok, Templomi használatra. Készítette **Baksay Dániel**. Második kiadás. Sajtó alá rendezte **Csiky Lajos**, debreceni theol. akadémiai tanár. 1—342 l. Budapest, Kókai Lajos tulajdona 1905. Ára kötve 5 korona.

Hogy a kézalatti imakönyv sajtó alá rendezésének munkája jó kézbe került, azt tudja minden lélek, ki Csikyt ismeri. Ha sokan vannak, az ő állítása szerinti a kik Szikszai György és Révész Bálint mellett, Baksait tartják a magyar református Sion legmagasztosabban zengő imádságyírójának, nem lesz kevesebb azoknak a széma, a kik Csikyt korunk imáirói között, Szikszai mellé állítják s így nagy megnyugvással veszik tudomásul, hogy ő vetette rá kezét a rendezés, pótlás és korszerűsítés munkájára. El kell ismernünk, hogy e vállalkozás nem volt könnyű feladat, miután minden író egyéniségének megvannak a maga sajátosságai, a melyeket bántani nem lehet, ha csak ki nem akarjuk forgatni természetes eredetiségéből. S mentül nagyobb tehetség s erősebb egyéniség valaki, annál nagyobb vigyázattal szabad hozzányulnunk az ő irányához, művéhez, mely csak a maga jellemvonásaiban és eredetiségében maradhat az, a mi akkor volt, midőn szerzőjének tolla alól kikerült.

Mindezeket Csiky nagyon jól tudja és mélyen átérzi. Azért mondja: „Valóságos bűnnek tartottam volna, ha Baksainak, sokszor ódonságos nyelven bár, de hatalmas erővel, gyakran utólérhetetlenül egyszerű bűbájjal, majd meg zuhogó áramban folyó imádságait, minden áron újabb magyar nyelvünk mezébe akartam volna öltöztetni. Higye el nekem mindenki, megtudtam volna, de nem akartam ezt megtenni, mert ezeknek az imádságoknak, úgy a mint vannak is, okvetlenül megvan Istenhez emelő, építő, lélekszárnnyaltató erejük.”

E szavakon, illetve nyilatkozaton nyugszik, mint fundamentomon az a tény, hogy dacára a korszerűsítés óvatos tapintattal végzett munkájának, ezen az ő kezei alól kikerült kiadásban is, Baksaira ismerünk mindenütt s az ő szavát halljuk.

Ezt akarta kétségkívül biztosítani a kiadó és maga Csiky is, miután mind a ketten tudták, hogy aki Baksai után kérdez, az nem Csikyt keresi. Hát így van ez jól s Csiky étdeme abban kulminál, hogy csakugyan így van a dolog és meg tudta őrizni egy kiváló egyházi írónk egyéniségét, a történet számára, ez új kiadásban is.

Tartalma e könyvnek: 36, Szikszay után átdolgozott s ugyancsak 36 eredeti köznappreggeli, 6 bünbánati és 6 köznagesti imádság. Az alkalmiak: a királyi felség születés- vagy névnapi ünnepélyét, esőért való hála, káros esőzések, jégvihar után, árvíz idején, tűzvész után, beteg gyermekért, ifjuért vagy leányért, gyermekágyas asszonyért, ifju házastársért, családátya vagy anyáért, beteg öregért, lekipásztortért, bíróért vagy felsőbb tisztviselőért, koronés főért, ragályos betegségben sinlő betegért, gyilkos kéz által sérültért, csatában sebesültért, szerencsétlenül sérültért, óév utolsó reggelén, óév utolsó estvéjén.

Abban a hitben vagyok, hogy e bár rövid ismeretetésben mindazt elmondtam, a mit csak ez alkalomból elmondanom kellett. Távolság volt tőlem még a gondolataim, hogy ez imákat akár tartalmi, akár alaki, akár hittani szempontból bírálat tárgyává tegyem. Az ily eljárás

jogosultsága nem a miénk. A mult csaknem félszázaddal ezelőtt, kétségkívül elvégezte a maga kötelességét, sőt maga az élet is kimondta a maga bírálatát. Most tehát csakis Csiky elbánása jöhetett kérdésbe s ez alapon jellemeztem fenntebb az ő munkáját. Nehéz, de jó munkát végeztet.

Garzó Gyula.

A theologiai szaklapnak Raffaynak és társainak ezen évről-évre izmosodó közlönye immár a negyedik évfolyamába lépett. A 38 oldalos füzet első értekezése *Ninivéről szól*. Hornyánszky Aladár írja, az ószövetségi történetekre oly fontos város történetét és topografiáját a legújabb kutatások nyomán. Az assyriologia egy még nálunk kétféleképpen nem használt kincs a Szentírás magyarázására nézve. Hornyánszkyknak nem ez az első dolgozata ezen a téren, de nem is az utolsó. A második dolgozat Pröhle Károlyé, ki a felsőbb oktatással kapcsolatos szeminárium rendszerről tárgyal és ennek lényegét igen helyesen a következőkben írja:

A főiskolai tanárok rendszeres előadásai s az ezekben nyújtott tartalomnak a hallgatók által való elsajátítása és feldolgozása a felsőbb oktatás célját csak korlátolt mértékben valósíthatja meg. Áll ez különösen a legfontosabb tárgyakra vonatkozólag. Ezeknek előadói gyakran vannak abban a helyzetben, hogy tekintettel az anyag bőségére s az idő rövidségére, kénytelenek a forrásokra visszamenést, a behatóbb indokolást, sok jellemző részletet mellőzni s a kész eredmények közlésére, az általános szempontok kiemelésére szorítkozni, világos, hogy ez a tudomány szempontjából fogyatkozást jelent. Másrészt a hallgatók öntevékenysége a tudományos képzés szempontjából szintén nem mondható elegendőnek. A hallgatók öntevékenysége, felébredt tudomány szeretete intenzívebb foglalkoztatást, behatóbb tanulmányoztatást, nehezebb próbát, újabb serkentést és céltudatos vezetést igényel. Szerintünk éppen a második helyen kiemelt körülmény fő a szeminárium rendszerre nézve. Csak ezen a módon lehet ma már a tanári succrescentiáról és gondoskodni, nem elég kész eledelt adni, meg kell tanítani annak a készítmény módjára is. A régiek a mintát ismerve maguktól is réjöttek a készítmény módra. Ma azonban annyira megnöttek az igények, annyira gazdagult minden tudomány anyaga, hogy a természetre bizni Rousseau módjára ezt a szellemi szülést nem lehet. A Pröhle dolgozatait értékesebbé teszi az, hogy a theol. tárgyakra nézve alkalmazza is.

Csiky Lajos az egyházi beszédéről, gyakorlati biblia magyarázatáról és a homiliáról mond el tekintettel a D. P. L.-ban megindult (egyház-történelem prédikációkba) vitára vonatkozólag különösebben is aktualis dolgot.

Mayer Endre a történet kritikai irányról értekezik. és *Harsányi István* sárospataki theol. tanárral, ezzel a világos fejű, nyomós érvelő rationalis ifju tudósunkkal vitatkozik. A fáradhatatlan főszerkesztő *Raffay Tamás* evangeliumát adja, szövegű gördülékeny fordításban, magyarázó jegyzetekkel is kísérvé. Érdekes lap és könyvszemle zárja be a sort és a Theol. szaklapot, melyet ismételve ajánlunk lelkészeink és, laptársaink és különösen hittanhallgatóik figyelmébe.

A 20 ives évfolyam ára 6 kor. (hittanhallgatóknak 4 korona).

* * *

Itt soroljuk fel a lapunkhoz beküldött újdonságokat is:

Szeretet. Egyh. beszédek. Irta Harsányi Pál olesapáti ref. lelkész 21 szép beszéde, az ifju lelkész ismert lelkes, virágos modorában. Ára 3 k. Az olesapáti új iskola részére van felajánlva. A mű Simon és Teleki könyvnyomdájából került ki Misztótfaluban, a mi híres néhai misztótfalusi Kiss Miklósunk születési helyéről, Hegedüs és Sándor debreceni könyvkereskedők bizománya Debrecenben.

A tornázás elmélete módszeres utasításokkal tanítóképzőintézeti növendékek és tanítók számára. Irta Tóth Mihály debreceni főisk. tornatanár. Az értékes munkára, mely szerző saját kiadásában jelent meg és 1 k 20 f áron kapható még visszatérünk.

A lelkészeken nyugvó felelősség. Beköszöntő egyházi beszéd elő- és utó imádsággal. Irta és 1905. okt. 8-án a csatári templomban elmondta Szücs László ref. lelkész. A mély, nyomós tartalmával is kiváló dolgozat dr. Kenéz Sándor ügyvéd és h.-m.-vásárhelyi presbiter kiadásában kézirat helyett jelent meg.

Új gyakorlati theologiai folyóirat. Soltész Elemér és Révész János az ifjebbnemzedék kiváló képviselői Nagybanján *Igehirdető* címmel egy új gyakorlati theologiai folyóiratot indítanak meg. A vállalkozás célja megfelelő jó alkalmi dolgozatokkal ellátni lelkészeinket, módja egyh. beszédek közlése díjazás mellett, (1 beszéd 10 k és az évfolyam legjobb dolgozójának egy nagyobb jutalom.) 3-3 ives évenként 10-szer megjelenő füzetekben. Az *Igehirdető* előfizetési ára egy évre 12 k, fél-évre 6 k, negyedévre 3 k. 1 füzet 1 korona. A folyóirat csak prot. lelkészeknek van szánva és az első füzet febr. hóban jelenik meg. A két szerkesztő neve kezesség, hogy megfelelő munkát fogunk kapni. Ajánljuk ez új és érdekes vállalkozást lelkészeink figyelmébe.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Felvilágosításul.** E lap f. évi 2. száma „Különfélék” című rovatában egy cikkekcske a „Főiskolai Gazdasági Tanács” különböző bizottságai megalakulásáról adván hirt (Lásd 29. oldal) az a férfiú, aki ezt a cikkekcskét megírta, a többek között a következő megjegyzést teszi: *„A bizottságok és a tanács tagjai közt helyet foglalnak a helybeli pénzintézetek igazgatósági tagjai is. Midőn az egyházkerületi gyűlésen e kérdés szóba került, Eröss Lajos és Lengyel Imre olyan indítványt terjesztettek elő, hogy az inkompatibilitás ez esetben kimondassék. Ezen indítvány, úgy emlékezünk, hogy általános helyesléssel találkozott. A szervezeti szabályzatban azonban ennek semmi nyoma sincs; azért őszintén szeretnénk tudni, hogy mi történt tulajdonképpen e dologban s mi az, amit az illetők tulajdonképpen elérni akartak?”*

Ugy gondolom, hogy a feleletadás kötelessége reám nézve csak a legutolsó kérdőmondat-

tal szemben állhat fent. Ugyanazért kijelentem, hogy 1. Tény, hogy azt az indítványt annak idején az egyházkerületi közgyűlésen csakugyan megtették; 2. Tény, hogy azt az indítványt az egyházkerületi közgyűlés egyhangulag elfogadta; 3. Tény, hogy annak az indítványnak célja félremagyarázhatatlanul az inkompatibilitás megállapítása volt.

Köztem és Lengyel Imre között ott a közgyűlésen rövid eszmecsere tárgyát képezte az a kérdés is, hogy vajjon nem volna-e célszerű a „Szervezeti Szabályzat” 4. §-ában az inkompatibilis eseteket taxative felsorolni? Abban állapotunk meg, hogy nem tesszük; mert könnyen megtörténhetnék, hogy valamit kifelejtünk. A felsorolás helyett tehát egy általános fogalmat kívántunk a 4. §. szövegébe beilleszteni, ami az egyházkerületi és kollégiumi ügyész indítványa szerint meg is történt, a „Szervezeti Szabályzat” 4. §-a most már szószerint így hangzik: „A gazdasági tanács azon tagjai kik valamely ügyben anyagilag **vagy egyébként** érdekelve vannak, az illető ügyben sem tanácskozási, sem szavazati joggal nem bírnak.”

Ez a rideg tényállás.

Egyébiránt, ha a „Szervezeti Szabályzat” 4. §-ából kimaradt is ez a „**vagy egyébként**”: úgy látom, hogy hátul a 28. lapon „Hibaigazítás” cím alatt jelezve van. Nem áll tehát semmi útjában annak, hogy az egyházkerületi közgyűlés végzése helyesen fogassék fel s ott a hol arra szükség van, halogatás nélkül alkalmaztassék is. Debrecen, 1906. január 17. *Eröss Lajos* mk. egyházkerületi tanácsbíró.

— **György Aladár halála.** György Aladár a kiváló kultur politikus ez a mi részünkről semmiképpen nem méltányolt nagy emberünk Budapesten 62 éves korában meghalt. Született Huszton 1844-ben ápril. 11-dikén. Tanulmányait végzte Szigeten, Késmárkon, Debrecen, Budapesten, Tübingában, Berlinben. Négy évig járta a külföldet 1871-ben a Hon főmunkatársa lett. 1882-ben az országos statisztikai hivatalnál nyert alkalmazást, majd az Országos Muzeumi és könyvtár Egyesületnél tiszteletbeli hivatal. Ilyen megbízásainak különben se szeri se száma. A hol tanügyről, nevelésről tanítókról gyermekekről szóval valami humánus, kultur és tanügyi mozgalomról volt szó, ott György Aladár soha el nem maradt. Bármely művelt nemzete a világnak örömmel vallotta volna őt fiának és kitünőségének. Nálunk, Balkánvidéki államban a hol a kultúra még nem komoly dolog, bár elismerték érdemét és tehetségét, nem érvényesülhetett s nem állhatott első sorban. Agitativ hatása az ő fő munkája, de tudományos értékes dolgozatai is

nagy számmal vannak. Ezek: Az egyetemes művelődés történelem. Budapest, 1875. Magyarország köz és magán könyvtárai. Eszményi világ. A Föld és népei. Népszerű földrajz. Irt vagy fordított vagy 30 kötetre valót. Szerkesztette 20 éven át a Tanítók zsebnaptárát. Mindnyájunk gyászára érdemes, a mienkére reformátusokéra, noha felekezeti jelleg nem nyomult előtérbe nála. De mégis legjobban a tanítók könyvezhetik meg, a kikért élt. György Endre testvérét, dr. Gergely György szigeti jogtanár nagybátyját gyászolják benne, mi a jó ismeröst s a nagyrabecsiült férfit siratjuk. Legyen pihenése csendes, emléke áldott.

— **Lelkészválasztás.** A losonei ev. ref. egyház első lelkészi állására egyhangú lelkesedéssel Sörös Béla budapesti gyűjtőfogházi lelkészt választotta meg meghívás útján. — A Filó Lajos elhunytával megüresedett nagykörösi díszes papi állásra a hívek egyértelműen Szaboleska Mihály költőt s temesvári lelkészt óhajtják meghívni. — **Thuróci Gyula** csécei lelkészt a mi régi jó barátunkat és szelid lelkészt a géberjéni derek gyülekezet egyhangúlag lelkészéül választotta, gratulálunk. — **Az Istvándi lelkész.** A szatmári egyház megye egyik legrendezettebb egyháza választotta meg az elmúlt vasárnapon lelképásztorává egyhangú lelkesedéssel Horváth Imrét Majtis községének szeretett lelkészét. Az egyhangú választás szép elismerése a megválasztott lelképásztor eddigi fáradhatatlan és sikeres munkálkodásának, kinek most még több alkalma nyílik tehetségeit, tudását gazdag értelmi világát érvényesíteni s gyümölcsöztetni az Isten országa terén. Azért a Istenről áldást és előmenetelt kérünk úgy a gyülekezetre, mely a mi pártharcos korszakban egyakarattal hozott magának szellemi vezért, mint a lelképásztorra, ki a hozzáfűzött reményeket bizalommal itt is valóra váltandja. A beiktatás valószínűleg febr. 18-án lesz.

— **A néptanító mint kultuszminiszter.** Következtetést az alábbi híresekéből levonni nem akarunk, de az egyes népfelfogások különféleségnek válaszára még is összekapcsoljuk azt hazai viszonyainkkal. A hír különben az, hogy Svédország bár nem mint első — mert Dánia megelőzte benne — egyik kiváló néptanítóját hívta el egyenesen katedrájáról a miniszteri bársonyszékbe. Berg. Fridtjov meghívásával, a ki egyszerű néptanító és országgyűlési képviselő, a Linken miniszterium megalakulása befejezett dolog lett. Az új kultuszminiszter atyja még ma is élő népiskolai tanító. Természetes, hogy kinevezése a tanítói körben nagy meglepetést és várakozást keltett fel, mert a népiskola fejlesztését, a mire a svédek oly nagy súlyt helyeznek, most oly kézben látják, ki mint maga is néptanító, testtel lélekkel és eddigi nagy munkásságával a legszebb eseményekre jogosítja fel az iskola barátait s munkásait.

— **Aradi egyházi élet.** Az aradi református egyház évenként rendszeresen tartatni szokott közgyűlésének jelentése fekszik előttünk, melynek minden sora arról tesz élő bizonyosságot, hogy élénk, fejlődő s virágzó élete van a gyászos emlékü vértanu-városban az igaz krisztusi evangéliomi egyháznak. Az egyház élén Csécsi Imre lelkész és Fábian László főgondnok, ny. főispán, állanak. A közgyűlésen jelenlevők névsora arról tanakodik, hogy az ottani társadalom legjelesebbjei mily meleg

szerepettel ragaszkodnak az egyházhoz s vesznek részt az ügyek intézésében. Az igazságügy, pénzügy, jószágigazgatóság, város és megye legelső tisztviselői ott voltak ezen a közgyűlésen, testvéri kezet fognak az iparos és földmives hívekkel. A lelkész jelentésének főbb pontjai ezek: A nehéz idők dacára az egyház hívei a legnagyobb buzgóságot s meleg ragaszkodást tanúsítottak az elmúlt évben is. Még a legszegényebb is, köteles tartozáson túl is tett valamint az egyh. érdekében, midőn szívesen nyújtottak adományokat a különböző alapokra. Részletesen szól a jelentés az istentiszteletekről, katonák betegek és rabok vallásos gondozásáról. A tanulók heti 46 órán részesültek hitoktatásban. A vegyes házások nagy része javunkra adott reverzálist. A lelkek száma közel 7000; az egyház folytonos erősödése szemmel látható, a hívek mind magyarok. Az ajándékozónak egész hosszú névsorát közlik. A gondnokiszámadás főbb tételei: Bevétel 7869 kor. kiadás 7390 kor. Alapítványok főösszege: 29.932 kor. A kezelő gondnoki tisztelet egy keresk. akadémiái tanár Varga Imre tölti be, páratlan buzgósággal, s most újabb 3 évre magára vállalta a tisztelet díj nélküli terhes tisztelet. Kimondották a templom renoválását, kifestését, stb. A gyűlésre a város háza dísztermet ajánlotta fel a polgármester. Oly sok szép lelkesítő példa a mai sivár egyházi ügyek bajok között!!

— **Nyilatkozat.** Nt. Radácsi György a Sárospataki Lapok főszerkesztője zokon veszi, hogy mi az ő tapintatlan támadásaival szemben és ellenében gróf Dégenfeld Józsefet, a tiszántuli egyházkerület főgondnokát védelmezni mertük. Nagyon sajnáljuk, hogy a S—i. lapok illető számát mai napig sem kaptuk kézhez, s ez újabb kirohanásról is csak most lapunk zárta-kor, most is csak baráti figyelmeztetés folytán értesülhettünk. Munkatársunk érdemileg azért csak a jövő számban foglalkozhatik ezzel az újabb paskilussal, melyet a magunk részéről csak sajnálni tudunk, de a melyet mégis el kell itélnünk. Nem a miatt, hogy a nt. főszerkesztő ur lapunkat is ócsárolja. Ez izlés dolga. A Debreceni Protestáns Lapnak az etajta kenyéririgység nem árthat. Még azért sem, hogy Radácsi György engemet is provokál és bizonyos nem régen történt dolgokat hánytorgat. A nyílt támadásnak én is szívesen állok elébe, a gyanúsítást én pedig visszautasítom. Semmi eltítkolni valóim nincsenek s hogy a visszaéléseknek ellensége vagyok, azt nem titkolom. De nem is ezen fordul meg a dolog, hanem azon, hogy Radácsi, aki Dégenfeld miatt a konventi jegyzőségtől elesett s a ki ezért a grófnak személyes ellensége. Discretionális helyzetét használta fel arra, hogy a mi főgondnokunkon bosszút áljon. A mi lapunk éppen ezen visszaélés és tapintatlanság ellen tiltakozott s ehez a tiltakozáshoz, melyhez többen a tiszántuli egyházkerületből is hozzájárultak és a S—i. Lapok közleményét helytelenítették, s ehez engedjen meg a nt. ur teljes jogunk volt. Ezt a jogot érvényesítem most a

magam részéről is. Debrecen, 1905. jan. 19. *Dr. Ferenczy Gyula* a D. P. L. felelős szerkesztője.

Szerkesztői üzenetek.

Tudakozódónak T. r. A tanítói fizetések kiegészítéséről az 1893. XXVI. sz. törvénycikk (kapcsolatban az 1894. márc. 2. kelt 10.000. számú miniszteri rendelet) rendelkezik; ezekben arról, hogy a helyi iskolaszéki elnök a hozzá eljutott félévi esedékes összeget mily részletekben adhatja ki, nincs szó. Némi tájékozást az idézett törvény 4. §-a nyújthat, mely a tanítói fizetések kiszolgáltatásáról így intézkedik: „A tanító készpénzfizetését az iskola fentartó havonként vagy évoegyedenként, de mindig előlegesen köteles kiszolgáltatni.” Ez alapon ott, a hol a tanító készpénzben kapja fizetését, az államtól nyert segély kiadására nézve sem forog fen nehézség, — kiadhatván azt, — ha elrészletezve kicsiny mennyiségekre osztjuk is szét, a többi fizetéssel együtt a megfelelő részletekben. A hol azonban a fizetés nagyobb része naturalékból, vagy az egyház pénztárából adott pénzből áll, ott kisebb összegeknél a havi, sőt néha az évnegyedi szétaprózás is helytelennek látszik. Ilv esetekben — véleményünk szerint — a 100 koronát meg nem haladó évi segély (kiegészítés vagy korpótlék) a beérkezett félévi részletekben kiadható; természetesen azzal a fentartással, hogy rendkívüli esetek közbejöttével, pl. időközi helyváltoztatás esetén, az illető pénzt felvevő a tul. kivett részletet visszatéríteni köteles. 200—300 k. összeg már évnegyedes, ezeknél nagyobb összeg pedig havi részletekre is szétbontható.

5 K. és 10 K. Az u. n. kedvezményes előfizetés a kongrua előtti időben járt. Azonban akkor is csak előre egyösszegben fizetve a testületek részéről tagjainak tömeges és kötelező belépése folytán. Hátralék esetén a kedvezményes díjak nem bírtak érvénnyel s ez természetes is. Ma ez az eljárás teljesen megszűnt vagy csak azaz, a mi egy két ives lapnál másként nem is lehetséges. Minden lapnál vannak azonban a kik mint dolgozótársak kedvezményekben részesülnek, vagy teljesen ingyen kapják a lapot, de ezért meg kell dolgozni. Szíves üdvözlés.

Előfizetés-utófizetés. V. Sz. J. Általános mizéria, a melynek oka az is, hogy szegények vagyunk, az is, hogy nem szeretünk fizetni. Azon óhajtás, hogy az előfizetés a lap kantárán nyugtáztassék, teljesen jogos. De ha az előfizetés csak utófizetés, ez az eljárás nem lehetséges. Most a kongruás előfizetőktől függ különben a dolog. Ha f. félévi előfizetést teljesíthetnek, úgy gyakorlatba vesszük. Ez a tulajdonképpeni alapja annak a megkeresésnek is, mely e tárgyban közvetve a nt. lelkes urakhoz ment.

H. I. Tur K. Megjött, jövő számban.

Sz. GY. G. A beküldött okmányok megérkeztek, vajjon nem lesz-e a folyó bírósági eljárásra nézve baj azok közzététele?

Amerika. Ha hirtelmében is, de kiadjuk.

G. A. Mezőtur. Az 1300 korona megjött, a cikk az még mindig késik.

L. G. Tán ott is számadást csinálnak? „A biblia olvasásról” stb. leadom.

F. Z. Szentés. S. I. Nagyvárad. Várlak.

V. I. Rév. Hova küldjük a pénzt és a lapot?

Tartalom-jegyzék: A futás téiben. * * *. A harmadik rend. * * *. — Tárcza: Katholicizmus és nemzeti hanyatlás. — A debreceni református Kollégium története. Balogh Ferencz. — Tanügy: A tiszántúli református egyházkerületnek Debrecen sz. kir. város törvényhatósági bizottságához intézett kérelme. Gr. Degeföld József, Kiss Áron. — Közéletünk. Évi zárszámadások. Andrássy Kálmán. — Irodalom. — Különfélék.

FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. FERENCZY GYULA.

HIRDETÉS.

Az 1906. évi január-juniusi lelkeszi jövedelemkiegészítő illetményeket a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter ur 98566-1905. sz. a. utalványozván, felkérem az alább felsorolt egyházközsegek nt. lelkeszeit, hogy a már több ízben megjelölt kellékekkel bíró szabályszerű bélyeges nyugtáikat sziveskedjenek az egyházkerületi pénztári hivatalhoz beküldeni. A szabálytalan kiállítású és bélyegzésű nyugtára a pénztári hivatal nem fizethet. Több rendbeli személyi változás nem lévén bejelentve, az ilyen egyház lelkesze részére nincs utalványozva az illetmény. A nyugta kelléke 1902. év óta változván, az akkor kibocsátott mintán változás történt, a mi több ízben meg volt hirdetve. Az illetmények a következők:

Abádszalók 234 k 43 f, Adorján 478 k 16 f, Ajak 610 k 68 f, Albis 261 k 32 f, Amacz 383 k 44 f, Anarcs 416 k 26 f, Angyalos 335 k 38 f, Ant 146 k 24 f, Apa 272 k 92 f, Apagy 401 k 48 f, Apátkeresztúr 606 k 31 f, Aranyosmedgyes 201 k 77 f, Arpád 127 k 8 f, Ártánd 35 k 85 f, Asztély 301 k 81 f, Atya 335 k 61 f, Bábony 280 k 10 f, Bácsaranyos 458 k 92 f, Badaló 133 k 88 f, Bajj 185 k 17 f, Báka 437 k 40 f, Balazsér 540 k 71 f, Balsa 110 k 74 f, Bályok 218 k 21 f, Barabás 46 k 66 f, Barkaszó 88 k 52 f, Batiz 477 k 70 f, Bályu 161 k 28 f, Bélzerind 398 k 72 f, Belényes 218 k 65 f, Belényesújlak 303 k 85 f, Bene 433 k 35 f, Benk 457 k 97 f, Bere 453 k 93 f, Beregyfalva 145 k 74 f, Beregszászvégárdó 411 k 19 f, Berencs 115 k 54 f, Beretyószentmárton 400 k 46 f, Berkesz 314 k 40 f, Besenyőd 442 k 76 f, Beszterec 532 k 63 f, Bezdéd 366 k 3 f, Biharfélegykáza 257 k 94 f, Bilke 604 k 57 f, Bogát 298 k 67 f, Bogyoszló 166 k 95 f, Borossebes 337 k 67 f, Borzova 589 k 69 f, Borzsova 467 k 45 f, Bótrágy 149 k 35 f, Bökény 506 k 65 f, Bucus 409 k 45 f, Békéssámson 503 k 33 f, Cégyéndányád 475 k 35 f, Csaholec 275 k 34 f, Csaroda 140 k 48 f, Császló 480 k 11 f, Csatári 304 k 65 f, Csécsé 509 k 33 f, Csenger 209 k 89 f, Csengerbagos 334 k 4 f, Csengerujfalva 332 k 52 f, Csepe 486 k 60 f, Cserepeskenéz 481 k 88 f, Csermő 413 k 5 f, Csetfalva 392 k 7 f, Csokaly 297 k 30 f, Csomaköz 226 k 3 f, Csonkapapi 191 k 73 f, Csorvás 324 k 27 f, Dabole 378 k 24 f, Dara 314 k 82 f, Darnó 486 k 18 f, Daróc 172 k 41 f, Darvas 267 k 95 f, Déda 385 k 85 f, Demecser 348 k 57 f, Dengeleg 466 k 35 f, Dobra 157 k 52 f, Dolha 386 k 45 f, Domahida 499 k 22 f, Egri 409 k 65 f, Élesd 195 k 13 f, Encsencs 252 k 73 f, Eperjeske 410 k 46 f, Éradony 354 k 7 f, Érendréd 179 k 98 f, Érkeserű 239 k 45 f, Érkörtvélyes 327

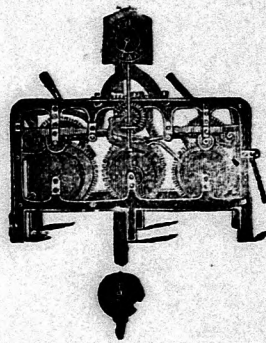
k 52 f, Érolaszi 437 k 33 f, Értaresa 439 k 73 f, Erdőgyarak 122 k 77 f, Fabiánháza 227 k 33 f, Fancsika 453 k 3 f, Feketeardó 358 k 99 f, Feketetót 712 k 76 f, Feketepatak 292 k 34 f, Felsőbárány 473 k 11 f, Felsőjózsa 119 k 5 f, Fenes 187 k 10 f, Fényeslitke 159 k 85 f, Forgolány 464 k 67 f, Fornos 428 k 54 f, Fugyi 385 k 72 f, Fugyivásárhely 326 k 73 f, Füledd 263 k 5 f, Fülöpös 359 k 83 f, Fülöpösdaróc 467 k 11 f, Gáborján 199 k 7 f, Gacsály 263 k 23 f, Gálospetri 376 k 20 f, Gebe 398 k 95 f, Geese 570 k 5 f, Gelénes 204 k 64 f, Gemzse 429 k 50 f, Genes 381 k 46 f, Géres 271 k 90 f, Geszteréd 378 k 76 f, Gödényháza 480 k 93 f, Gulács 247 k 34 f, Gut 252 k 2 f, Gádoros 402 k 90 f, Gelse 536 k 68 f, Gyorok 267 k 37 f, Györtelek 277 k 37 f, Gyula 245 k 6 f, Gyulaháza 152 k 96 f, Gyulaj 267 k 35 f, Gyulavári 129 k 5 f, Gyügye 587 k 59 f, Gyüre 430 k 89 f, Hajdudorog 389 k 40 f, Halábor 483 k 43 f, Halmi 334 k 33 f, Harangláb 368 k 36 f, Hegyközkovácsi 353 k 46 f, Hegyközpályi 279 k, Hegyközszáldobány 351 k 75 f, Hegyközszentimre 114 k 56 f, Hegyközszentmiklós 147 k 80 f, Hegyközujlak 292 k 25 f, Hermánszeg 344 k 17 f, Hetven 188 k 40 f, Hirip 258 k 94 f, Hodász 415 k 74 f, Homok 524 k 37 f, Ibrony 345 k 87 f, Ilk 432 k 69 f, Iriny 498 k 64 f, Istvándi 336 k 44 f, Izsnyéte 133 k 31 f, Jákhodos 101 k 15 f, Jánd 199 k 83 f, Jármi 413 k 33 f, Józsefháza 337 k 3 f, Kajdanó 534 k 68 f, Kakszentmárton 349 k 98 f, Kállósemjén 466 k 85 f, Kaplony 464 k 56 f, Kántorjánosi 154 k 32 f, Konyár 175 k Kárász 324 k 16 f, Kék 362 k 11 f, Kékese 341 k 37 f, Kér 276 k 60 f, Kéremjén 429 k 6 f, Kéz 458 k 22 f, Kigyós 168 k 19 f, Kisbégány 286 k 17 f, Kishodos 432 k 77 f, Kisjenő 371 k 38 f, Kiskereki 146 k 3 f, Kiskoles 229 k 41 f, Kisléta 366 k 24 f, Kislőnya 278 k 63 f, Kismajtény 254 k 72 f, Kismarja 213 k 23 f, Kismanány 331 k 66 f, Kispelcske 525 k 55 f, Kiszántó 383 k 3 f, Kiszekeres 396 k 66 f, Kisvarsány 295 k 80 f, Klopodia 162 k 10 f, Kóly 388 k 19 f, Komlódtótfalu 414 k 83 f, Komoró 468 k 16 f, Kopócsapáti 545 k 51 f, Kótaj 317 k 99 f, Köbölkút 348 k 48 f, Kölese 385 k 7 f, Kömörő 352 k 14 f, Körösszegapáti 297 k 61 f, Kőszegremete 267 k 24 f, Kunágota 114 k 25 f, Királydaróc 442 k 33 f, Kuncsorba 496 k 87 f, Laskod 338 k 27 f, Lázári 335 k 84 f, Less 548 k 82 f, Lippa 381 k 70 f, Lorántháza 313 k 72 f, Lővőpetri 443 k 51 f, Lugos 496 k, Macsola 488 k 61 f, Magosliget 473 k 39 f, Magyarhomorog 55 k 48 f, Magyarkakucs 421 k 83 f, Majtis 417 k 10 f, Makkosjánosi 399 k 32 f, Mánd 521 k 29 f, Mándok 519 k 42 f, Márokpapi 409 k 72 f, Martonfalva 517 k 35 f, Matolcs 374 k 94 f, Méhtelek 432 k 95 f, Mérk 337 k 78 f, Mezőtelegd 349 k 33 f, Mezőtelki 316 k 8 f, Mezővári 220 k 93 f, Micske 370 k 71 f, Mihálydi 742 k 55 f, Mikola 223 k 71 f, Milota 318 k 94 f, Misztótfalu 391 k 90 f, Mogyorós 411 k 55 f, Monostorpályi 162 k 45 f, Munkács 116 k 98 f, Mezőladány 473 k 76 f, Nábrád 311 k 23 f, Nagyar 305 k 17 f, Nagybégány 447 k 69 f, Nagydobos 286 k 30 f, Nagygéc 424 k 75 f, Nagyhodos 490 k 86 f, Nagycoles 336 k 3 f, Nagymájláth 342 k 54 f, Nagymuzsaly 286 k 48 f, Nagyszántó 329 k 77 f, Nagyszekeres 634 k 38 f, Nagytarna 476 k 66 f, Nagyvarsány 368 k 27 f, Nagyfalva 60 k 55 f, Nevetlenfalva 370 k 70 f, Nyiracsád 525 k 27 f, Nyirbogdány 412 k 88 f, Nyirmada 268 k 73 f, Nyírmédgyes 103 k 80 f, Nyüved 293 k 29 f, Ófehértó 305 k 25 f, Ópályi 446 k 52 f, Ómbod 207 k 36 f, Ós 440 k 42 f, Ottomány 167 k 16 f, Óvári 148 k 37

f, Ór 354 k 24 f, Örvénd 271 k 23 f, Pankota 266 k 68 f, Panyola 102 k 53 f, Páp 418 k 3 f, Papos 554 k 31 f, Parasznya 553 k 10 f, Patóháza 431 k 53 f, Pelbárthida 397 k 40 f, Penyige 439 k 24 fillér, Petneháza 578 k 12 f, Péterfalva 502 k 10 f, Pettyén 382 k 87 f, Piricse 425 k 65 f, Piskolt 294 k 01 f, Pocsaj 15 k 12 f, Poklostelek 290 k 47 f, Pusztadaróc 479 k 84 f, Pusztatold 296 k 81 f, Pusztajlak 439 k 99 f, Rád 476 k 15 f, Rafajnauffalu 172 k 67 f, Rákócyfalva 519 k 34 f, Ramocsaháza 457 k 64 f, Rápol 493 k Remete 422 k 12 f, Resicabánya 495 k 06 f, Riese 435 k 89 f, Rohod 318 k 75 f, Salánk 114 k 89 f, Saáp 85 k 50 f, Sáránd 230 k 96 f, Sarkadkeresztur 293 k 90 f, Sárköz 451 k 19 f, Sárközujlak 561 k 24 f, Sárosoroszi 393 k 72 f, Sényő 459 k 83 f, Sirva 433 k 24 f, Sitér 98 k 16 f, Som 151 k 47 f, Sónkád 126 k 69 f, Sonkolyos 469 k 42 f, Surány 482 k 07 f, Szakál 399 k 55 f, Szakoly 468 k 63 f, Szamosbecs 345 k 90 f, Szamosdob 286 k 61 f, Szamosköröd 512 k 06 f, Szamosujlak 423 k 48 f, Szaniszló 412 k 72 f, Szaraberek 340 k 50 f, Szemlak 247 k 92 f, Szentjános 158 k 59 f, Szentjobb 392 k 23 f, Szentleányfalva 328 k 18 f, Szentmiklós 515 k 43 f, Széplak 423 k 54 f, Szerep 140 k 44 f, Szkulya 423 k 59 f, Szentpeterszeg 136 k 97 f, Tákos 338 k 87 f, Tamásváralja 381 k 92 f, Tamásda 317 k 22 f, Tass 410 k 70 f, Tatárfalva 443 k 47 f, Tekeháza 435 k 65 f, Tét 340 k 60 f, Tiszaadony 205 k 62 f, Tiszaeszlár 170 k 63 f, Tiszakeresztur 510 k 70 f, Tiszaköröd 307 k 59 f, Tizsakürt 68 k 17 f, Tizsalók 206 k 25 f, Tiszapölgár 248 k 72 f, Tizszalka 204 k 76 f, Tizsaug 232 k 20 f, Tizsaujhely 559 k 40 f, Tizsaujlak 389 k 40 f, Tiszavid 242 k 95 f, Tivadar 488 k 57 f, Tornyospálca 289 k 41 f, Tunyog 274 k 51 f, Turterebes 388 k 59 f, Tura 232 k 76 f, Thuzsér 376 k 81 f, Tiszasantmárton 370 k 15 f, Udvari 404 k 09 f, Ujfehértó 167 k 20 f, Uszka 426 k 43 f, Vaja 271 k 93 f, Vajda 168 k 37 f, Vámfalva 302 k 84 f, Vámosatya 181 k 51 f, Vámosoroszi 339 k 91 f, Váncsod 231 k 56 f, Vasmegyer 363 k 81 f, Vedresábrány 592 k 23 f, Vencsellő 220 k 85 f, Verbőcz 410 k 99 f, Vértes 288 k 21 f, Vetés 239 k 37 f, Vitka 221 k Zápszony 149 k 64 f, Zsadány 158 k 20 f, Zsáka 70 k 35 f, Zsarolyán 598 k 06 f.

Debrecen, 1906. január 18.

Rózsa Sándor
egyh. ker. pénztárnok.

Toronyórák

palota-, városi-, gyári- és lak-
tanya berendezését a legelőnyöseb-
ben eszközli

Mayer Károly utóda
Müller János
első magyar óragyár

== gőzerő berendezéssel ==

Budapest, VII., Csömöri-ut
50. saját házban.

Képes árjegyzékek és költségvetések bérmentve.

Egyházak Hivatalok és Magánfelek részére

Gummi és Rézbélyegzőket

állandó festékpárna, számozógép,
keletesbélyegzőket szakszerű

kívitelben

== olcsó árban szállít ==
az **Első debreceni**

Ruggyanta-bélyegzőgyár és nyomda

Simonffy-u. 17. sz.

Árjegyzék ingyen.

Király balzsam

Köszvény és
csuz ellen.

☞ ☞ Legujabb gyógyszer. ☞ ☞

Ezen balzsam legujabb gyógyszer úgy belsőleg, mint külsőleg mindenféle fájdalmak ellen. **Király-balzsam** készítményem mint házi szer szükséges, hogy minden háznál kéznél legyen, mert úgy belsőleg, mint külsőleg kitűnő hasznos szer.

Belsőleg gyomorfájásnál gyomorgöresnél csikarásnál, fejfájásnál azonnal hat s legjobb fájdalomcsillapító.

Külsőleg tekintélyes orvosok ajánlják **köszvény**nél **csuz**nál továbbá meghűléseknél, **fog** és **fejfájás**nál pár perc alatt hat. Igen hasznos gyógyszer még szájvizhez cseppentve rossz lehellet szagtalanítására. **1 üveg 2 k 65 f.** Utánvételt **3 üveg 6 kor. 65 fill.**

Magyar ember nem
használ mást, csak a
híres **Hajdusági pedrót !!**

mely legjobb bajusznövesztő és ápoló szer az összes bajuszpedrő készítmények között. Hatása gyors és biztos.

Postán 3 dobozt 6 K. 15 fillérért. 6 dobozt 3 K. 65 fillérért bérmentve utánvételt küld a készítő.

Grósz Nagy Ferencz

„Arany-egyszarvu“ gyógyszer-tára a hol minden bel- és külföldi gyógyszer-különlegességek eredeti árakban beszerezhetők.

Öntött vaskályhák,

fa, szén és coaks-fűtésre,

Francia asztalalkonyhák,

Takarék-tűzhelyek,

Diszes kályhatálcák,

Ezüst-kályhafénymáz,

Sesztina Lajosnál

Debrecn, Piac-utca 23.

Vaskályha árjegyzék rendelkezésre áll.

Baktai EGRY FERENCZ

== harangöntő ==
Kis-Gejócz, Ungmegye.

A milleniumi kiállításon kitüntetve.

Hódmezővásárhelyen 1904-ben
== arany oklevelet nyert. ==

Ajánlja

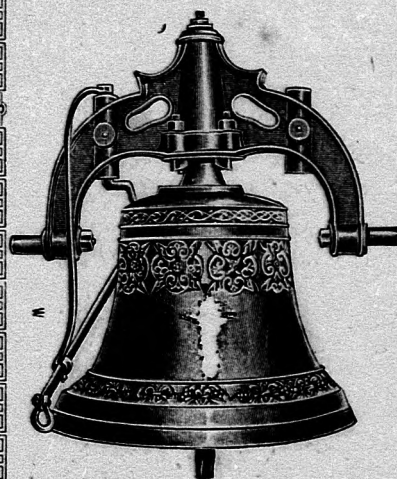
harangöntő
műhelyét.

mely a legrégebb és a legjobb hírnevű az országban Teljes szavatosság mellett szállít

harangokat

bármilyen súlyban, nem-tetszőket feltétlenül visszavessz, a költségeket visszatéríti Árjegyzéket bérmentesen küld.

**Nagyon sok elősmé-
ró irat.**

894,94: (365) = 2.4522
54
69
7105

Novotny Antal

harangöntőde és
vasharanglábgyár

Temesvár - Gyárváros.

Ajánlja magát több évi szavaolás mellett régi harangok újraöntésére, valamint új harangok és teljes harangcsoporthoz előre meghatározott hangok után elkészítésére. Különösen ajánlja saját találmányu új modern átlukasztott

harangjait

melyek felső részükön a hege-dűhéhez hasonló S alakú nyílásokkal vannak ellátva és azért erősebb, terjedelmesebb és mélyebb hang-

guak, régi modornak. Ily szerkezetű 327 kgos harang hangban regyenlő 461 kgos régi modoru haraggal. Ajánl továbbá fogatható vertvas-koronákat, régi harangok ilyenekkel való újra szerelését és vertvas-harang-

Költségvetések és képes árlapok díjmentesen szolgáltatnak. — Az 1896 orsz. kiállításon milleniumi nagy-
eremmel kitüntetve.

ORGONA !!

Nagyváradon, fő-utca 51/15.

ÚJ ORGONÁKAT

készíték a legújabb pneumatikus csőrendszer szerint, golós-ládával. Biztos működéséért még a legnedvesebb templomban is kezeskedem.

ORGONÁIM az elképzelhető könnyedséggű játszás-móddal bírnak és mindamellett az egyes sipok a leggyorsabb játszás mellett is **precizen** azonnal megszólalnak.

Elvállalok továbbá

régi orgonákat
átalakítás, javítás és hangolás a legjutányosabb árban.

ORSZÁGH ANTAL

orgona készítő.

ALAPITTATOTT

1845-ben.

ALAPITTATOTT

1845-ben.

A nagytiszteletű lelkészek, tanárok és tanító urak figyelmébe!

Van szerencsém szives tudomására hozni, hogy a

téli idényre

raktáram mindennemű férfi és fiu ruhákkal dusan fel van szerelve.

Nagy választékban, elegáns kivitelben, tartós anyagból, szolid árak mellett beszerezhetők.

férfi és fiu öltöny, felöltő, szalon ruha, gyermek costum esőköpeny

— (havelock), iskola ruha, zsinatkabát, palást, főveg, stb. —

Mérték szerint külön osztály. — Ev. ref. papi egyenruhák.

Különös figyelmébe.

Nagy előnyben részesülnek azon t. vidéki szülők, kiknek fiai helyben hallgatják az iskolai előadásokat, mert részökre nálam vásárolt ruhákat díjtalanul javítom és vasalom.

Kitünő tisztelettel

NEUMANN M.

cs. kir. udvari szállító, elsőrangú az ország legnagyobb ruha üzlete

DEBRECEN, Piac-utca 49., a m. kir. főpostával szemben.